

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS VE EĞİTİM: EĞİTİMİN PERİYODİK RAPORLARDAKİ GÖRÜNÜMÜNE ELEŞTİREL BİR BAKIŞ*

Intangible Cultural Heritage and Education: Critical Examination of the Education in Periodic Reports

Arş. Gör. Ahmet Erman ARAL**

ÖZ

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne Taraf Devletler, mirasın korunması amacıyla yürüttükleri çalışmaları ve aldıkları yasal tedbirleri altı yılda bir hazırladıkları periyodik raporlara yansıtırlar. Bu raporlarda envanterler, bölgesel ve uluslararası iş birliği, korumada yetkili kurum ve kuruluşlar ve daha önce Temsili Liste'ye kaydedilmiş unsurların güncel durumuna ilişkin bilgilerin yanı sıra Sözleşme'nin uygulanmasına yönelik tedbirler kapsamında eğitim faaliyetlerine de yer verilir. Hâlihazırda 178 ülkenin taraf olduğu ve 15 yıllık uluslararası bir deneyimi temsil eden Sözleşmedeki eğitim perspektifinin, gelinen nokta itibarıyla eleştirel analizinin önemli olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada, somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik tedbirlerden biri olarak eğitim faaliyetlerinin periyodik raporlarda farkındalık artırma ve eğitim programları, bilginin yaygın aktarım kanalları, kapasite geliştirme ve miras için önemli doğal alanların ve hafıza mekânlarının korunması şeklindeki alt başlıklarında beliren yansımaları, yerel deneyimler açısından öne çıkan iyi uygulamaları ve UNESCO'nun seçim grupları sınıflandırmasını temel alan bakış açılarına da dikkat çekilerek Taraf Devletlerin periyodik raporlarının yanı sıra Sözleşme metni ve Uygulama Yönergesi üzerinden yorumlanacaktır. Analizde periyodik raporların temel alınmasının nedeni, bu dokümanların Taraf Devletlerin Sözleşme çerçevesindeki faaliyetlerine dair kapsamlı bilgiler içermesi ve Sözleşmenin hedeflerine ulusal ölçüde ne tür katkılar sağlandığının bu belgelerden öğrenilebilmesidir. UNESCO'nun son yıllarda somut olmayan kültürel miras eğitimine daha fazla dikkat çektiği ve 2018-2021 döneminde bu çerçevedeki eğitim çalışmalarına bütçe önceliği tanıdığı bilinmektedir. Bununla birlikte, çalışmanın çerçevesini oluşturan 2011-2017 yılları arasında Hükümetler Arası Komiteye sunulmuş periyodik raporlar incelendiğinde, korumanın başarısını belirleyen aktarım katkı açısından Taraf Devletlerdeki eğitim faaliyetlerinin Sözleşme'nin oluşturduğu beklentiyi karşılayamadığı, örgün eğitimdeki derslerin Sözleşmeyi merkeze alan özgün bir dikkatle yeterince tasarlanmadığı ve bilginin resmî olmayan vasıtalarla aktarımında periyodik raporların "beklentileri" içeren bir tabloyu yansıttığı söylenebilir. Bu noktada, Taraf Devletlerin periyodik raporlarında "gerçek durumu" değil, "UNESCO'nun beklentileriyle harmanladıkları" bir görüntüyü sundukları izlenimi doğabilmekte ve raporlar üzerinden sağlıklı çıkarımlar elde etmek zorlaşabilmektedir. Ayrıca, örgün eğitimin periyodik raporda farkındalık artırma ve bilgilendirme programlarıyla aynı alt başlıkta yer almasının, Taraf Devletlerin örgün eğitimle ilgili çalışmalarının sergi, fuar, anma ve kutlama haftaları gibi diğer kamusal farkındalığı artırma etkinliklerinin arasında kaybolmasına veya örgün eğitimdeki yetersizliklerin zaman zaman Taraf Devlet lehine arka planda kalmasına, bulanıklaşmasına neden olduğu iddia edilebilir. Örgün eğitimin farkındalık artırma ve bilgilendirme işlevi önemli olmakla birlikte örgün eğitimin raporlarda bağımsız bir başlıkta yer almasının daha faydalı olabileceği düşünülmektedir. Gözlemlenen bu problemlere ek olarak, raporların, Temsili Liste'deki unsurların güncel durumu hakkında bilgi verilen bölümünde, koruma tedbirleri arasında eğitime pek yer verilmediği görülmüştür. Bu durum, unsurların eğitim alanına entegre edilmesi için ne yapıldığı konusunu karanlıkta bırakır. Listedeki unsurların korunmasına yönelik uygulamaları izlemek için kurulabilecek bir takip mekanizmasında eğitime ayrı bir alan açılmasıyla bu sorunun çözümüne katkı sağlanabilir. Raporlarda kapasite geliştirme çalışmalarının hitap ettiği kitlenin ağırlıklı olarak araştırmacı, uzman ve idarecilerden oluştuğu

* Geliş tarihi: 18 Ekim 2018 – Kabul tarihi: 3 Aralık 2018 / Aral, Ahmet Erman. "Somut Olmayan Kültürel Miras ve Eğitim: Eğitimin Periyodik Raporlardaki Görünümüne Eleştirel Bir Bakış" *Milli Folklor* 120 (Kış 2018): 59-72

** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halk Bilimi Bölümü Araştırma Görevlisi, Ankara/Türkiye, ahmet.aral@hbv.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-0713-8649>

ve öğretmenlere yeterince yer verilmediği görülmüştür. Bu durum araştırmaların artması ve kültürel miras yönetiminin güçlenmesi açısından önemli olsa da kapasite geliştirmede öğretmenler aleyhine bir dengesizliğin ortaya çıkmasına neden olabilir. Dolayısıyla, kapasite geliştirme çalışmalarının hedef kitlesi arasına öğretmenlerin de dâhil edilmesi örgün eğitimden verim alınabilmesi açısından gerekli görünmektedir. Raporlarda, somut olmayan kültürel mirasın yaşayabilmesi için gerekli mekân ve alanların korunmasına yönelik eğitim konusunda kayda değer eksiklerin olduğu görülmektedir. Taraf Devletlerin bu kısımda eğitim uygulamalarından ziyade yapı, alan ve mekânların korunmasına dair kanun ve idari mekanizmalardan söz ettiği ve var olan seyrek uygulamaların ise somut kültür varlıklarının korunmasına yönelik dikkatin gölgesinde kaldığı ifade edilebilir. Dolayısıyla, bu durumun somut ve somut olmayan mirasın birlikte korunması çabasına yardımcı olmadığı belirtilebilir.

Anahtar Kelimeler

Somut olmayan kültürel miras, eğitim, periyodik rapor.

ABSTRACT

States Parties to the 2003 Convention reflect on their activities and legal measures on safeguarding of intangible cultural heritage in periodic reports that are submitted every six years. These reports contain information on inventories, international and regional cooperation, authorized institutions, current status of the elements inscribed on the lists and also educational measures taken to safeguard the heritage. As there are currently 178 States Parties to the Convention and moreover the Convention represents a 15-year international accumulation on the matter, it is important to analyze Convention's education perspective critically. Therefore in this study, reflections of educational activities in the reports are interpreted on the basis of periodic reports, text of the Convention, Operational Directives and decisions of Intergovernmental Committee, also drawing attention to good educational practices and besides to differences between UNESCO's electoral groups. The reason for locating the periodic reports in the heart of the analysis is their inclusion of detailed explanations and examples by States Parties and thus enabling to learn the national contributions to the Convention's goals. It is known that UNESCO put emphasis on education in recent years and as a consequence of this, educational activities between the period 2018-2021 will be supported as a funding priority by UNESCO. However, when the periodic reports of the period 2011-2017 are examined, it is observed that educational agenda and work of States Parties can't meet the expectations of the Convention, courses in formal education haven't been designed with a particular attention oriented at the 2003 Convention and informal transmission of the knowledge reflects the expectations. At this point, it appears that the States Parties present a view that is "blended with the expectations of UNESCO" and not "the real situation". So that it gets even difficult to have good inferences out of the periodic reports. Moreover, the fact that formal education appears under the same heading with awareness raising and information programs in reports, may cause activities on formal education pass unnoticed among other public awareness raising activities such as exhibitions, fairs, celebration and commemoration weeks. Else, because of this, inadequacies of some States Parties in formal education sometimes may stay in the background. While the awareness raising and informing function of formal education it is acknowledged, it may be of better use to include formal education under a separate heading. In addition to these problems, it is seen that the States Parties don't include educational measures in the section covering information on the current status of the elements on the list. And so that, what is done for the integration of inscribed elements in education sector keeps dark. A contribution to this problem may be that education as a criteria is included in a follow-up mechanism which might be established for the safeguarding of inscribed elements. It is also seen that, capacity building activities covered in these reports address researchers, experts and managers but not teachers. While this is significant to raise the number of researches and strengthen cultural heritage administration, an imbalance to teachers' disadvantage may arise. Therefore the inclusion of teachers in target group of capacity building activities may help get efficiency in formal education. In the reports, there are considerable shortcomings with regard to education on the protection of natural spaces and places of memory whose existence is necessary for expressing the intangible cultural heritage. It may be said that, the States Parties, mention legislative and administrative mechanisms for the protection of places and spaces rather than educational measures. Besides, it appears that rare applications on the matter are overshadowed by the tendance towards tangible elements. Therefore, it is possible to say that, this situation may not contribute to the holistic safeguarding of intangible and tangible elements.

Key Words

Intangible cultural heritage, education, periodic report.

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, merkezine aldığı mirasın belirlediği alanlar çerçevesinde koruma tedbirleri alınmasını, farklı düzeylerde duyarlılığın artırılmasını, mirasa saygı gösterilmesini ve toplumların yardımlaşmasını amaçlayan uluslararası bir belgedir. Bu mirasın kuşaktan kuşağa aktararak topluluk ve gruplara kimlik ve devamlılık duygusu aşıladığı ve kültürel çeşitliğe katkıda bulunduğu kabul edilir. Sözleşme, sözü edilen çerçeve içinde aktarımın devam etmesi ve insan yararıyla desteklenmesiyle uyumlu bir koruma perspektifine sahiptir. Sözleşmenin 2. maddesinde “somut olmayan kültürel mirasın yaşayabilirliğini güvence altına alma” olarak tanımlanan koruma terimi kimlik saptama, belgeleme, araştırma, muhafaza ve yeniden canlandırmaya ek olarak okul içi veya okul dışı eğitim yoluyla kuşaktan kuşağa aktarımı da içerir. Somut olmayan kültürel mirasın aktarılabilirliği oranda korunduğu gerçeği ise bir bakıma eğitimle ilişkili gündemin değerlendirilmesini ve eğitim imkânlarının geliştirilmesini gerektirir.

Aktarımın güçlendirilmesi için Sözleşme ve Sözleşmenin kılavuzu niteliğindeki Uygulama Yönergesinde eğitime dair birtakım tedbirlere yer verilir. Sözleşmenin “Eğitim, Duyarlılığın ve Kapasitenin Güçlendirilmesi” başlıklı 14. maddesi mirasın tanınması ve buna saygı duyulması, mirasa yönelik tehditler konusunda kamuoyunun bilgilendirilmesi ve doğal alanların ve belleğe ilişkin mekânların korunmasına yönelik eğitim verilmesi olmak üzere üç temel noktaya dikkat

çekerek. Diğer taraftan Uygulama Yönergesinin 107, 155, 177 ve 180. maddeleri ise eğitimle ilgili adımları daha detaylı şekilde sunar. Taraf devletlerin, bu maddelerdeki yol haritasıyla uyumlu olarak eğitimle ilgili çalışmalar yürütmeleri istenir. Bu çalışmaların UNESCO çatısı altında örgütlenen uluslararası toplumla paylaşılması, koruma süreçlerinin takip edilmesi ve gelecekte gerekli önlemlerin alınabilmesi için Sözleşme’nin 29. maddesi uyarınca ve Uygulama Yönergesinin 151-166. maddelerinde belirtildiği şekilde, taraf devletlerin Sözleşmeye taraf oldukları tarihten itibaren her altı yılda bir Hükümetler Arası Komiteye periyodik rapor sunmaları gerekir.

Periyodik raporlar, ülkelerin Temsili Liste’deki unsurlarının güncel durumları, Sözleşme kapsamındaki koruma tedbirleri, kurumsal kapasite, koruma politikalarında yetkili birimler, dokümantasyondan sorumlu kuruluşlar, envanterler, eğitim, kapasite geliştirme faaliyetleri, bilgilendirme programları ve bölgesel ve uluslararası iş birliği hakkında detaylı bilgiler içeren, belli bir formata sahip belgelerdir. Bu raporlar, hâlihazırda 178 ülkenin taraf olduğu Sözleşmenin öngördüğü hususlardaki etkinlikleri ülkeler bazında detaylı biçimde yansıtması bakımından, konunun küresel çapta nasıl algılandığını anlayabilmek, Taraf Devletlerin Sözleşmeyle uyumlu hareket edip etmediğini görebilmek, UNESCO’da alınan kararların ülkelerdeki yansımalarını tespit edebilmek ve uygun politikaları geliştirebilmek için kayda değer bilgi ve deneyimleri içerir.

UNESCO’nun son birkaç yıldır

somut olmayan kültürel miras eğitime yoğunlaşan dikkati resmî belge, rapor, proje ve toplantı gündemlerinde açıkça görülebilmektedir. Japonya'nın desteği ve UNESCO Bangkok Asya Pasifik Bölgesel Eğitim Ofisinin koordinasyonunda 2015'te Pakistan, Palau, Özbekistan ve Vietnam'ın katılımıyla gerçekleştirilen "Learning with Intangible Heritage for a Sustainable Future" adlı projeye hızlanmaya başladığı söylenebilecek süreç, 2016'da Etiyopya'da düzenlenen 11. Hükümetler Arası Komite Toplantısında "Learning with Intangible Cultural Heritage in Education" yuvarlak masa toplantısıyla devam etmiştir. Bu toplantıyı 2017'de Paris'te UNESCO tarafından düzenlenen "Integrating Intangible Cultural Heritage in Education: Intersectoral Meeting with Education Institutes and Programmes" adlı toplantı ve UNESCO'nun 2018'deki 7. Genel Kurulu'nda bir yan etkinlik olarak organize edilen "Safeguarding Intangible Cultural Heritage in Formal and Informal Education" adlı buluşma takip etmiştir. Bu gelişmelere, yine UNESCO Bangkok Ofisinin 2017'de Asya Pasifik bölgesinde somut olmayan kültürel mirasa odaklı bir üniversite ağı kurma çabasını ve UNESCO kürsülerinin eğitimi öne çıkaran çalışmalarını da eklemek gerekir.

Bu gelişmeler, 4-9 Aralık 2017 tarihlerinde Kore Cumhuriyeti'nde düzenlenen 12. Hükümetler Arası Komite Toplantısında, UNESCO'nun 2018-2021 dönemindeki iki bütçe önceliğinden birinin örgün ve yaygın eğitimde somut olmayan kültürel miras olması yönündeki karar (ITH/17/12.

COM/Decisions) ile birlikte düşünüldüğünde, eğitim çalışmalarının özellikle 2015'ten itibaren artarak devam ettiği söylenebilir. Bununla birlikte, periyodik raporlara yansıyan bilgi ve değerlendirmelere bakıldığında, UNESCO'nun somut olmayan kültürel miras eğitimi öne çıkarışının Taraf Devletlerde henüz tam bir karşılık bulamadığı ifade edilebilir. Aktarımın ve dolayısıyla korumanın başarısı açısından önem taşıyan eğitim çalışmalarının Sözleşmenin işaret ettiği bazı tedbirlere yoğunlaştığı ve eğitimi ilgilendiren bazı tedbirlerin ise yeterince gündeme gelmediği veya arka planda kaldığı gözlemlenmiştir.

Bu duruma rağmen, somut olmayan kültürel miras eğitimi çerçevesinde, UNESCO'nun beş seçim grubu temel alınarak bölgesel bakış açıları veya önceliklerin neler olduğunu söylemek mümkündür. Öncelikle, Kuzey Amerika ve Batı Avrupa ülkelerini içine alan ilk grupta yerel toplulukların ve yönetimlerin kapasitelerinin geliştirilerek eğitim çalışmalarının güçlendirilmesi (Belçika); Kültür Bakanlığı, sivil toplum kuruluşları ve toplulukların birlikte hareket ederek farkındalığı artırma ve bilgilendirmeye odaklı çalışmalar yürütmesi (Fransa); Eğitim Bakanlığı ve ASPNet ağındaki okulların aktif katılımıyla ilköğretim öğrencilerine yönelik seminer ve atölye çalışmaları yapılması (İtalya) gibi çalışmalar bulunur. Ek olarak; halk eğitim merkezlerinin ve derneklerin bu mirası hayat boyu öğrenme süreçlerine dâhil etmeye yönelik dikkati, müfredat geliştirme ve müzeler ile okullar arasındaki iş birliği (İsveç); devlet okullarında somut olmayan kültürel

mirasa odaklı seçmeli Halk Kültürü dersinin müfredata alınması, somut olmayan kültürel miras müzelerinin topluluk ve okullarla yakın ilişki içinde yürüttüğü çalışmalar ve özel sektörün desteğiyle yürütülen Bir Usta Bin Usta gibi yaygın eğitim projeleri (Türkiye) de bu grupta yürütülen çalışmalar arasındadır.

Çoğunluğunu Doğu Avrupa ülkelerinin oluşturduğu ikinci seçim grubunda ise yarışma, yayım faaliyetleri ve festivallerle farkındalık artırılması, Kültür ve Turizm Bakanlığının envanter hazırlama kapasitesinin geliştirilmesi (Azerbaycan), festivaller, yarışmalar, medya, yayım faaliyetleri aracılığıyla bu mirasa dikkat çekilmesinin yanı sıra okul içi ve okul dışı faaliyetleri ilişkilendirecek projeler yürütülmesini sağlanması, uzmanların kapasitesinin artırılması, gelenek taşıyıcıları ile okulların bir araya getirilmesi, yerel topluluklar ile kurumlar arasında bağlantı kurulmasını sağlayan halk eğitim merkezlerinin aktifleştirilmesi (Bulgaristan) gibi faaliyetlerin yürütüldüğü gözlemlenir. Sayılan çalışmalarında yanında, miraslarla ilişkili unsurların ilköğretim programına dâhil edilmesi, ASPNet okullarının projelerle desteklenerek öne çıkarılması, festival ve sergilerle farkındalık artırılması ve profesyonellerin eğitilmesi (Slovenya) çalışmalar da dikkat çeker.

Latin Amerika ve Karayipler'i kapsayan üçüncü grupta ise UNESCO Millî Komisyonu ve ASPNet okullarının iş birliğiyle bilgilendirme ve farkındalık artırma amacıyla "World Heritage in Young Hands" çalışmasının tercüme edilerek okullara dağıtılması,

yükseköğretim kurumlarının çalışma yürüterek bu mirasın müfredatlara etkisini araştırması, yerel topluluk ve yönetimlere unsurlara ilişkin rapor hazırlama konusunda eğitim verilmesi, genç nesillere ritüellerin önemini öğretmek için uygulayıcı ve gelenek taşıyıcılarının kılavuzluğunda yerel okulların açılması (Meksika), ASPNet okullarının devletin ilgili birimleriyle projeler yürütmesinin sağlanması ve 65 yaş üstü insanların beceri ve bilgilerinin görünür kılınması ve bunların yerel okulların müfredatına adım adım dâhil edilmesi amacıyla Kültür Bakanlığı ve Kalkınma ve Sosyal Katılım Bakanlığı işbirliğiyle pilot proje geliştirilmesi (Peru) gibi çalışmalar kayda değer görünmektedir.

Asya ve Pasifik ülkelerini içeren dördüncü grupta; yereldeki miras taşıyıcılarına mali destek sağlanması ve bu kişilerin proje tabanlı öğretim programlarına dahil edilmesi sağlanmış; gösteri sanatları ve el sanatlarını merkeze alan eğitim programları açılmış; International Research Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region (IRCI) Kategori 2 Merkezi bünyesinde Asya Pasifik bölgesindeki akademik araştırmalar teşvik edilmiş ve daha önce sözü edilen "Learning with Intangible Heritage for a Sustainable Future" gibi projelerle bölge ülkelerinin eğitim kapasitelerinin artırılmasına destek olunmuştur (Japonya). Ayrıca yine bölgedeki ülkelere Çin'de bulunan International Training Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region (CRIHAP) ve Kore Cumhuriyeti'ndeki International Information and Networking Centre for Intangible Cultu-

ral Heritage in the Asia-Pacific Region (ICHCAP) adlı Kategori 2 Merkezleri bölgedeki araştırmacı, uygulayıcı, topluluk ve uzmanların kapasitelerinin geliştirilmesi için atölye çalışmaları düzenlemiş, yükseköğretimde somut olmayan kültürel miras eğitiminin teşvik edilmesi için bölge ülkeleri arasında bir ağ kurulması için girişim başlatmıştır. Ek olarak Endonezya'da Batik unsurunun öğretimi için Batik Müzesi ile okulların iş birliğini öne çıkaran ve 2009'da Hükümetler Arası Komite tarafından İyi Koruma Pratikleri Kaydı'na dâhil edilen çalışmanın önemli bir örnek olduğu ifade edilebilir.

Son olarak Afrika'yı ve Arap ülkelerini bünyesinde bulunduran beşinci seçim grubuna bakıldığında; Cezayir'de sözlü kültür ürünlerinden masal ve efsanelerin öğrenme etkinliğini motive edici kaynaklar olarak müfredata yer bulduğu; Orta Afrika Cumhuriyeti'nde sözlü geleneklerin korunması için topluluk içinde ve dışında sanatsal etkinliklerin düzenlendiği ve geleneğin koruyucuları olarak yerel topluluk liderlerine yönelik atölye çalışmalarının organize edildiği görülür. Mali'de örfi otoriteye sahip şeflerin yanı sıra öğretmen ve öğrencilere somut olmayan kültürel mirasa ilişkin temel kavramlar ve envanter konusunda eğitim verilir. Yine Mali'de gelenek aktarımı pek çok Afrika ülkesinde olduğu gibi büyük oranda yaygın aktarım kanalıyla devam etse de küreselleşme tehdidi nedeniyle gençlerin gittikçe azalan ilgisini artırmak için Ulusal Kültürel Miras İdaresinin belli alan ve mekânlara turlar düzenlendiği ifade edilir ve kültürel miras unsurla-

rının müfredata dâhil edilmesiyle ilgili bir atölye çalışması düzenlendiğinden söz edilir. Mısır'da da Cezayir'de olduğu gibi sözlü kültüre ait unsurların eğitim süreçlerine entegre edilmesine yönelik çabalar dikkat çekicidir; ayrıca Al-Aragoz adlı el kuklası geleneğiyle ilgili eğitsel metinlerin oluşturularak okullara dağıtıldığı aktarılır. Sözlü anlatımlar bu mirasın önemli bir parçasını oluşturduğundan ve ayrıca yerel dillerden en az birinin öğrenilmesi zorunlu olduğundan, Nijerya'da ilk ve orta öğretimde somut olmayan kültürel mirasın yerel dillerle ilişkisine yoğunlaşıldığı gözlemlenir. Benzer bir durumun görüldüğü Fildişi Sahilleri'nde de miras unsurlarının okul kitaplarına dâhil edildiği ve projeler temelinde, bilhassa şehirlerden uzak bölgelerde okul öncesi ve ilkökul düzeylerinde yerel dillerin öğretimine önem verildiği görülür. Ayrıca topluluğun değer verdiği yaşlı ve bilge kimselerin yönetimindeki geleneksel okulların, örgün eğitim kurumlarının olumsuz etkisi karşısında gelenek lehine dengeleyici rolüne atıfta bulunulur.

Yukarıdaki deneyimlerden hareketle, Batı Avrupa'da sivil toplum kuruluşlarının imkânları ve UNESCO'nun mekanizmalarına akreditasyonlarının yoğunluğu ile doğru orantılı olarak daha görünür oldukları ve politikalara yön verme olanaklarının daha güçlü olduğu söylenebilir. Sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra müzelerin ve proje tabanlı çalışmaların yoğunluğu da mirasın korunmasında yaygın aktarım kanallarına ağırlık verildiğini düşündürür. Örgün eğitimde ise ASPNet ağının etkin şekilde kulla-

nılarak öğrencilerin diğer paydaşlarla projeler üzerinden bir araya getirilmesine gayret edildiği görülür. Ek olarak, yükseköğretimin eğitime daha ziyade araştırma kapasitesini geliştirme ve yükseköğretim kurumları arasında ağ kurma açısından katkı sağladığı söylenebilir. Doğu Avrupa'daki faaliyetlerin önemli bir kısmını farkındalık artırıcı sergi, festival vb. etkinliklerin oluşturduğu; bunun yanında pek çok bölgede olduğu gibi burada da uzmanların ve profesyonellerin eğitimine ağırlık verildiği ve ASPNet okullarının bu bölgede de etkin kullanımı için çaba harcadığı görülür. Ayrıca, Batı Avrupa'dan farklı olarak buradaki çalışmalarda ilgili devlet kurumlarının etkisi ve görünürlüğünün daha fazla olduğu ifade edilebilir.

Latin Amerika ve Karayipler'de sivil toplumun geri planda kaldığı ve merkezi otoritenin biraz daha ön planda olduğu görülebilirse de bu bölgede yerel toplulukları ve özellikle de gelenek taşıyıcılarını müfredat oluşturma çalışmalarına dâhil etmeye yönelik bir dikkatin görüldüğü de söylenmelidir. Diğer bölgelerde olduğu gibi burada da ASPNet ağının yereldeki dikkati artırmak amacıyla değerlendirildiği gözlemlenir. Asya ve Pasifik'te eğitimde geleneksel el sanatları ve gösteri sanatlarına yoğunlaşan bir dikkatin görüldüğünü ve Kategori 2 Merkezleri ve üniversitelerin kılavuzluğunda, daha ziyade örgün eğitimi güçlendirecek uygulamalara destek verildiğini ve uzman ve eğitimcilerin kapasitelerinin artırılmasına odaklanıldığını söylemek mümkündür. Afrika ve Arap ülkelerinde ise yaygın aktarım kanalları aracılığıyla korumanın oldukça güçlü

ve baskın olduğu ilk bakışta dikkat çeker. Ek olarak, mirasın korunmasıyla ilgili çalışmaların genç nesillere yerel dillerin öğretilmesiyle yakından ilişkili olduğu düşüncesiyle, somut olmayan kültürel mirasın beş alanı içerisinde özellikle sözlü anlatımlara daha fazla yer verildiği anlaşılır.

Bölgeler arasındaki bakış açılarının benzerlik ve farklılıklarına değinilmesinin ardından, periyodik raporların B.4 maddesindeki alt başlıklara göre sırasıyla değerlendirme yapılması yerinde olabilir. Öncelikle, örgün eğitim somut olmayan mirası oluşturan alanları pek çok kez küçümsemiş; köyde, düğünde veya çarşıda görerek, yapılarak öğrenilen bilgiye değer vermeyerek bu kültürün korunması sürecine zarar vermiş (Oğuz 2018: 106) veya Fildişi Sahilleri (Bakü 2013: Rapor Numarası 00825) ve Mauritius'ta (Bali 2011: Rapor Numarası 00612) olduğu gibi örgün eğitim geleneksel kuruluş ve aktarım biçimlerine tehdit olarak görülebilmıştır. Buna rağmen, geleneksel aktarım imkânlarının büyük oranda azaldığı günümüzde, bu mirasın korunabilmesi için, öğrencilerin zamanlarının önemli bir bölümünü geçirdikleri örgün eğitim sisteminin desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Oysaki Taraf Devletlerin 2011-2017 yılları arasında Hükümetler Arası Komiteye sundukları raporlarda örgün eğitimle ilgili plan ve uygulamaların yeterince güçlü olmadığı görülebilmektedir.

Raporların B.4(a) başlığı altında örgün eğitim hakkında bilgi sunulan bölümde, ülkelerin somut olmayan kültürel miras unsurlarını müzik, tarih, edebiyat, dans, coğrafya gibi ders-

lerde işlenen ünitelerin içinde yansıtıldığı anlaşılmaktadır. Örgün eğitime yönelik planlamada, sayıca az olmakla birlikte, 2003 Sözleşmesi'nin bakış açısıyla hazırlanmış bağımsız dersler de açılabilir. Bu anlamda periyodik raporlarda Lübnan, Slovenya ve Türkiye'nin örgün eğitim tecrübesinin kayda değer yerel deneyimler olarak öne çıktığı görülür. Örneğin Slovenya'nın 2018 yılında Temsilî Liste'ye kaydettirdiği dantel süsleme geleneğinin 2000 yılından beri ilkököl müfredatında seçmeli ders olarak yer aldığı ve bir üniversitede ise atölye ve derslerle bu sanatın aktarımına destek verildiği ifade edilir (Windhoek 2015: Rapor Numarası 1045). Dolayısıyla diğer ülkelerden farklı olarak Slovenya'da sözü edilen unsurun, listeye kaydından uzun süre önce (seçmeli ders olarak ne ölçüde verimli olduğu bir kenara bırakılarak) örgün eğitime entegre edildiği ve ancak listeye kayıttan sonra unsurun eğitime entegre edildiği örneklerin aksine, Slovenya'da eğitim alanında daha önce atılmış adımların listeye adaylık sürecini desteklediği söylenebilir. Türkiye'de ise, Sözleşmenin 2006'da kabulünün hemen ardından Sözleşme odaklı hazırlanan Halk Kültürü adlı dersin, daha sonra 5. sınıfı da kapsayacak biçimde 6-8. sınıfların müfredatına seçmeli ders olarak girişi (Bakü 2013: Rapor Numarası 00815; Kutlu 2013: 48) ulusal düzeydeki önemli ve programının hazırlık aşamasında doğrudan Sözleşmeyi esas alması bakımından nadir deneyimlerden biri olarak değerlendirilebilir.

Diğer yandan, görece basit olduğu için daha yaygın olduğu gözlemlenen

ve başlangıç açısından daha uygun bir yol olarak mirasla ilişkili içeriğin veya geleneksel aktarım tekniklerinin var olan derslerin içine entegre edilebileceği de bilinmektedir. Bu çerçevede içeriğe miras unsurlarının dâhil edildiği yerel örnekler arasında Seyşeller'deki Coğrafya, Beden Eğitimi ve Tarih dersleri (Paris 2012: Rapor Numarası: 00782), Suriye'deki Arapça, Tarih, Müzik ve Güzel Sanatlar dersleri (Paris 2012: Rapor Numarası: 00783), Kore Cumhuriyeti'ndeki Müzik ve Drama dersleri (Paris 2012: Rapor Numarası: 00781) sayılabilir. Dolayısıyla bu tür değerli yerel uygulamaların faydası ve gerekliliği burada elbette tartışılmamaktadır. Ancak, raporlara yansıyan şekliyle örgün eğitimde bu mirasın özgün bir dikkatle, Sözleşmeyle uyumlu şekilde değerlendirilemediği düşünülmektedir. Taraf Devletlerin, hâlihazırda müfredatta yer alan müzik, tarih, edebiyat vb. derslerin içeriğinin zaten doğrudan Sözleşmedeki beklentilere hizmet ettiği varsayımıyla hareket ettikleri söylenebilir. Bu da örgün eğitimdeki mevcut derslerin Sözleşmeyi merkeze alarak kısmen de olsa yeniden tasarlanması konusunda ülkelerin motivasyonunu olumsuz etkileyebilmektedir. Bu kapsamda, eğitim bakanlıklarınca idareciler, program danışmanları ve öğretmenler için düzenlenebilecek kapasite geliştirme programlarında Sözleşmeye dikkat çekilmesinin uygun bir başlangıç olabileceği değerlendirilmektedir.

Üstte sözü edilen kısımla ilgili gündeme getirilebilecek bir diğer husus ise bu kısmın başlığı ve başlığın neden olduğu düşünülen bir problemle

ilgilidir. B.4(a) başlığı kamuya ve bilhassa gençlere dönük eğitim, farkındalık artırma ve bilgilendirme programlarıyla ilgili bilgi ve uygulamaları içerir. Raporun B.4 üst başlığı altında örgün eğitim için ayrı bir başlık bulunmadığından örgün eğitimle ilgili bilgiler burada paylaşılır. Örgün eğitimin bu anlamda bilgilendirme ve farkındalık artırma işlevi elbette çok önemlidir. Ancak örgün eğitim sisteminin tanıtmı ve bilgilendirme faaliyetleriyle birlikte aynı başlık altında verilmesi, taraf devletlerin örgün eğitimle ilgili faaliyetlerinin sergi, fuar, atölye çalışması, toplantı, sosyal medya ve anma ve kutlama haftaları gibi kamusal farkındalığı artırma etkinliklerinin arasında kaybolmasına ve örgün eğitim ortamlarının yalnızca “bilgi aktarım mekânları” olarak pasif bir kategori içine yerleştirilmesine neden olabilir. Henrik Zipsane'nin kültür eğitiminin bilgi aktarımından çok tutum geliştirme veya tutumu canlandırma hedefini öncelikli görmesi gerektiğiyle ilgili düşünceleri göz önüne alınırsa (2008: 136-137; 2011: 136), bu durumun ve başlıkların yeniden değerlendirilmesinin faydalı olacağı söylenebilir. Diğer taraftan ise söz konusu durumun, bu noktada görece zayıf kalan devletler lehine örgün eğitim arka planda kalmasına yol açtığı iddia edilebilir. Bu çıkarımın sağlamlasını, periyodik raporlarda ilgili başlık altında, farkındalık artırma ve bilgilendirme faaliyetlerinin örgün eğitim çalışmaları üzerindeki niceliksel üstünlüğü üzerinden yapmak mümkündür. Olası bir çözüm olarak, periyodik raporların içerik ve başlık düzenlemesiyle ilgili bir husus olmakla birlikte, örgün eğitimin bura-

da ayrı bir başlık altında verilmesinin bu alana yönelik çalışmaların teşvik edilmesi, görünürlüğü ve sağlıklı analizi açısından daha uygun olabileceği söylenebilir.

Diğer yandan bu mirasın resmî olmayan kanallar üzerinden aktarılmasını sağlayan vasıtalarından, yaygın eğitimden bahsedilen B.4(d) başlığında; sivil toplum kuruluşları, kültür merkezleri ve öğrenci kulüplerinin faaliyetlerinin yanı sıra kurs ve atölyelere sıklıkla yer veriliyor olsa da (Kasapoğlu Akyol 2015: 26) taraf devletlerden bazıları aktarımın geleneksel ortamlarda ve aile içinde önemli ölçüde korunduğunu ve yaygın aktarım kanallarının sosyal açıdan oldukça değerli görüldüğünü ifade eder. Pek çok raporda ise yaygın aktarım kanallarının hâlen en popüler aktarım şekli olduğu; bu alana ilginin yoğun olduğu vurgulanır. Bu noktada, grup ve toplulukların gayriresmî aktarım vasıtalarına katılımı ve entegrasyonunda, durumun gerçekten böyle mi olduğu konusunda soru işaretleri doğabilmektedir. Çünkü raporların diğer başlıklarında olduğu gibi bu başlıkta da kullanılan ifadeler, eğitim programı, kurs ve etkinliklere “katılım” hususunda “güncel ve gerçek” durumun değil “UNESCO'nun beklentilerini karşılayan” bir tablonun, bir diğer deyişle “olması istenen” şeylerin sunulduğu izlenimini doğurabilmektedir. Öyle ki somut olmayan kültürel mirasın gayriresmî yollarla aktarımına dair çalışmalara grup ve toplulukların ilgisi, raporlarda “gönüllü, etkin ve düzenli bir rol” çerçevesinde tasvir edilebilmektedir. Ancak, UNESCO'nun korumada topluluk katılımındaki ek-

sikliklerin altını çizen son dönemdeki yaklaşımları ve bu anlamda taraf devletlerin baskın rolü dikkate alındığında eğitimin raporlardaki görünümünün her zaman gerçekliği yansıtmadığı söylenebilir. Dolayısıyla kimi zaman beliren bu görünüm, periyodik raporlarda eğitime odaklı ifadelerin fiili durum hesaba katılarak ihtiyatlı şekilde gözden geçirilmesi gerektiğini düşündürmektedir. Çünkü bu hâliyle yaygın eğitimin raporlardaki görüntüsünün sağlıklı bir şekilde analiz edilmesi zor olabilmektedir.

Tespit edilebilen bu problemlerin yanında, periyodik raporlarda hâlihazırda Temsilî Liste’de yer alan unsurların güncel durumunun anlatıldığı “C” bölümündeki koruma tedbirleri arasında eğitime pek yer ayrılmadığı görülmüştür. Unsurun eğitim süreçlerine entegrasyonuna ilişkin faaliyetleri içermesi beklenen “Unsurun Tanıtımı ve Güçlendirilmesine Yönelik Gayretler” adlı C.4 alt başlığında farkındalık artırma ve bilgilendirme gayretleri ön plandayken eğitim faaliyetlerine ayrılan alan çok sınırlı kalır. Eğitime dair bu sınırlı alanda ise daha ziyade uygulayıcı ve araştırmacıların eğitimine odaklı çalışmalardan söz edilir. Burada, unsurun daha geniş çapta korunmasında etkili olabilecek öğretmen ve eğitimcilerin hitap edilen gruplar içinde pek yer almadığı anlaşılır. Hâliyle bu durum, Temsilî Liste’deki unsurların eğitimle bütünleştirilmesi, bir diğer deyişle kültür ve eğitim sektörlerinin bir araya getirilmesi için tam olarak ne yapıldığı konusunu karanlıkta bırakır.

Hükümetler Arası Komitenin, Sözleşme’ye ilişkin uygulamaları ta-

kip edebilmesi için belirli hedef, gösterge ve referans noktalarının belirlenmesi ihtiyacından yola çıkılarak hükümetler arası bir çalışma grubu kurulmuştur. Bu grup 2016 ve 2017’de Çin’de iki toplantı gerçekleştirmiştir. UNESCO’nun “Sonuç Esaslı Yönetim” yaklaşımından hareketle, Sözleşme’nin varılan genel sonuçlar itibarıyla verimliliğinin belirlenmesi ve artırılması için faaliyet yürüten bu çalışma grubu (ITH/17/12.COM/9) kısa, orta ve uzun vadedeki sonuçların yanı sıra kapasite geliştirme, envanter, katılım, yasal tedbirler ve eğitim gibi tematik başlıklar altında temel gösterge ve değerlendirme faktörleri belirlemiştir. Eğitimle ilgili üç temel göstergeden ilki, doğrudan doğruya somut olmayan kültürel mirasın ilköğretim müfredatlarına entegre edilmesiyle ilgili olduğu için (ITH/17/12.COM/INF.9), kısa vadede Temsilî Liste’deki unsurların eğitimle bütünleşik korunmasına yönelik uygulamaları teşvik etmek ve izlemek için oluşturulabilecek bir takip mekanizmasında eğitime ayrı bir alan açmasıyla veya en azından bu olasılığın tartışılmasıyla sorunun çözümüne katkı sunulacağı iddia edilebilir.

Eğitimin periyodik raporlardaki görünümünde göze çarpan bir diğer problemin, mirasın korunmasına yönelik kapasite geliştirme etkinlikleriyle ilgili olduğu söylenebilir. Raporlarda kapasite geliştirme çalışmalarının araştırmacı, uzman ve yöneticilere yoğunlaştığı görülmektedir. 2009-2017 yılları arasında görev yapmış UNESCO Genel Sekreteri Irina Bokova’nın da belirttiği üzere, kapasite geliştirme çalışmaları, SOKÜM’ün korun-

masında temel vasıta olarak görülür (Basic Texts 2016: VI). Kurumsal kapasitenin artırılması, temsil mekanizmasının daha adil ve dengeli hâle getirilmesi, karar alma mekanizmalarına doğrudan etki edilmesi, akademik araştırmaların nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesi ve kültürel miras yönetiminin güçlenmesi bakımından bu gruba odaklanılması elbette anlaşılabilir. Ancak bu durumun, kapasite geliştirmede eğitim bakanlıkları, eğitim kurumları ve özelde öğretmenler aleyhine bir dengesizliğin ortaya çıkmasına yol açabileceği akla gelmektedir. 2010'dan beri somut olmayan kültürel mirasın korunması özelinde artarak devam eden kapasite geliştirme faaliyetlerine bakıldığında, Sözleşme'nin 14. maddesiyle uyumlu olarak, periyodik raporlarda tespit, adaylık dosyası oluşturma, Sözleşme'nin yereldeki uygulamalarını güçlendirme ve özellikle de envanterlemeye yönelik çalışmaların ağırlıkta olduğu gözlemlenir. Bu noktada Uruguay, Portekiz, Slovenya ve Zimbabve gibi ülkelerin istisnai azınlığı oluşturduğu eklenmelidir. Bununla birlikte, öğretmenlerin kapasitelerinin geliştirilmesinin, özellikle örgün eğitimde farkındalığın artarak korumaya dönük uygulamaların desteklenmesi açısından faydalı ve tamamlayıcı olabileceği düşünülmektedir.

Sürdürülebilir kalkınmayla ilişkili eğitim faaliyetlerinin periyodik raporlarda nadiren belirmesi, taraf devletlerin sürdürülebilir kalkınma ile eğitimi bir arada değerlendiren UNESCO vizyonu ile pek uyumlu hareket etmiyor olabileceklerini düşündürür. 2003 Sözleşmesi'nin girişinde

bu mirasın sürdürülebilir kalkınmanın garantisi olduğuna atıf yapılması, Uygulama Yönergesinin 170-197. maddelerini içeren 6. bölümünün tamamen bu hususa ayrılması, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) arasında yer alan Nitelikli Eğitim hedefi ve UNESCO Bangkok Asya Pasifik Bölgesel Eğitim Ofisinin yakın geçmişte yürüttüğü çalışmalar bu çerçevedeki birlikteliğin hayati önemini işaret eder. Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin 2016 yılının başında yürürlüğe girdiği hatırlanırsa, periyodik raporlara dayanılarak eğitimde bu alana yönelik dikkatin henüz pek oluşmadığı ifade edilebilir. Önümüzdeki yıllarda, somut olmayan kültürel miras eğitiminin SKH ile bağlantı içinde tasarlanması, Öcal Oğuz'un ifadesiyle, yeni bağlamlarda kültürün sürekliliğin sağlanmasına ve dönüşerek aktarımına hizmet edebilir; ayrıca kültürü gündelik yaşantıyla ilişkilendirerek kültür korumaya gerçekçi bir nitelik kazandırabilir (2018: 90). Ek olarak, SKH ile ilişkilendirilmiş bir miras eğitiminin, periyodik raporlarda birbirini tekrar ettiği söylenecek pek çok tanıtım ve bilgilendirme faaliyetine açılım kazandırabileceği ve böylelikle odağın genişletilerek özellikle örgün eğitimde ciddi kazanımların elde edilebileceği savunulabilir. Böylelikle, somut olmayan kültürel miras, yaşayan miras veya halk kültürünün "eşsiz, otantik, saf, çağ dışı" gibi etiketlerle köye veya yerel topluluklara atfedilip (Paris 2012: Rapor Numarası 00778-Letonya) kentin gündeminden düşürülmesi veya kaynağını bu düşüncelerden alan "muhafaza" odaklı koruma eylemlerinin devamı

bir ölçüde engellenebilir; bu yaklaşım- la mirasın dinamik biçimde korunma- sına, örgün veya yaygın eğitim sistemi içerisinde kültür eğitiminin gündelik hayatla bağlantılı bir içerik kazanma- sına yardımcı olunabilir.

Somut ve somut olmayan kültürel mirasın birlikte düşünülmesi, koru- ma önlemlerinin bu birliktelik çerçe- vesinde tasarlanması gerektiği bazı araştırmacılarca vurgulanmıştır. Ay- rıca miras pratiklerinde görülen ana eğilimler, görece dar nitelikli teknik ve yapı temelindeki yaklaşımlardan uzaklaşarak değerlere ve topluluk temelli yaklaşımlara odaklanılma- ya başladığını gösterir (Craith ve Kockel 2016; Logan ve Wijesuriya 2016: 558; Bouchenaki 2003). 2003 Sözleşmesi'nin girişinde ve Uygulama Yönergesinin kaliteli eğitime ilişkin 180(b) maddesinde de somut olmayan kültürel miras ile somut kültürel ve doğal miras arasında köklü ve karşılıklı bir bağlantının bulunduğu, çeşitli eğitsel pratik ve sistemler arasındaki iş birliğinin artırılması gerekliliğinden söz edilir. Ek olarak, Oğuz'un da ifade ettiği gibi, kültürün devam edebilmesinde mekânın gücüne vur- gu yapılması UNESCO'nun örgün ve yaygın eğitimde farkındalık yaratma hedefiyle de uyumludur (2018: 90). Bu noktada İspanya ve İtalya'nın periyodik raporlarında atıfta bulunulan ve miras, çevre ve insan arasındaki ilişkiye odaklı ekomüze (Boylan 2006: 56) ve Slovakya'nın göndermede bulundu- ğu açık hava müzesi deneyimi; ayrıca Ürdün'deki yaşayan miras müzeleri somut olmayan kültürel mirasın çevreyle ilişkisini vurgulayan eğitim faa- liyetlerine katkı sağlayabilecek olum-

lu örnekler olarak değerlendirilebilir. Ayrıca İsveç adına 2018'de İyi Koruma Pratikleri Kaydı'na dâhil edilen "Land of Legends" adlı, mekânlar ile sözlü anlatımı ilişkilendiren hikâye anlatıcılığı programı, Kolombiya'da yerli halkların kutsal mekânlarının poli- tika ilkeleri oluşturularak topluluk belleği ve mekânlar arasındaki ilişkiye odaklı biçimde korunması, Fildişi Sahilleri'nde geleneksel trompet yapı- mı için hayati öneme sahip belirli bit- kilerin korunmasına yönelik dikkat ve Etiyopya'da geleneksel seremoni icrası için gerekli yerli ağaç ve bitkilerle çevrili açık mekânların korunmasını esas alan bilinç, her ne kadar bu eylemler kültür aktarımının bir parçası olan eğitim çalışmalarına henüz istikrarlı biçimde yansıtılamasa da bu konuda bir birikimin bulunduğunu gösterir.

Bununla birlikte, periyodik rapor- larda somut olmayan kültürel mirasın devamı için gerekli doğal alanların ve belleğe ilişkin mekânların korunma- sına yönelik eğitim verilmesini ifade eden B4(e) başlığında yukarıda sözü edilen yönelim, hedef ve dokümanla- rın yeterince görünür olmadığı tes- pit edilmiştir. Bu durum, Logan ve Wijesuriya'nın öne sürdüğü gibi, mi- ras tanımlarının ve miras yönetimine ilişkin tutumların UNESCO sözleş- meleri ve programları arasında dağılıp bölünmüş olmasının (2016: 570) sonuçlarından biri olarak okunabilir. Periyodik raporların bu bölümünde, "eğitim verilmesinden" ziyade yapı, alan ve mekânların korunmasına yö- nelik "kanun ve idari mekanizmalardan" bahsedildiği ve bu kapsamdaki çalışmaların, eğitimin diğer alanla- rına kıyasla oldukça yetersiz kaldığı

görülür. Yasal düzenlemeler elbette gerekli olmakla birlikte, sözü edilen kanunların da ağırlıklı olarak somut kültür varlıklarına yöneldiği ve birbirini tamamlayan iki miras alanına yönelik bağımsız bir koruma vizyonu taşımadığı ifade edilebilir.

Raporlarda bu anlamda alan ve mekânların korunmasına yönelik bilinçte, somut olmayan mirasın fiziksel çevreyle birlikte değerlendirilmesine yönelik dikkatin anlaşılmasında büyük bir sorun görünmemektedir; ancak bu farkındalık ve dikkatin aktarımının eğitimde nasıl sağlandığı oldukça belirsizdir. Ayrıca, raporlarda bu şekilde sunulan bilgilerin eğitimden çok miras alanlarına yönelik farkındalık geliştirmeye daha fazla hizmet ettiği söylenebilir. Buna ek olarak, raporlarda sıklıkla karşılaşılan bir diğer husus, bu başlıktaki ifadelerin önemli bir kısmına hâkim olduğu iddia edilebilecek “fiziksel mekân ve alanların zaten korunduğu” imasıdır. Dolayısıyla bu bölümdeki eğitim faaliyetlerinde 1972 Sözleşmesi’nin sunduğu koruma perspektifinin açık bir ağırlığa sahip olduğu görülür. Raporlarda okul gruplarının belli miras alanlarına düzenledikleri turlardan söz edilmekte ancak mirasın “somut olmayan” yönlerinin bu turlara nasıl yansıdığı, öğrencilere mekânın somut olmayan mirasla ilişkisinin anlatılıp anlatılmadığı veya temel tutumun ne olduğu belirsizdir. Bu çerçevedeki eğitimin yetersiz olmasının da etkisiyle, bazı taraf devletlerin bu başlıkta “mekân ve alanların korunmasına dair eğitim” konusundan uzaklaşarak inşa edilen veya alt yapısı geliştirilen kültür evleri, tiyatrolar ve müzelerden bahsettiği de

gözlemlenir. Bu da meselenin fiziksel altyapı imkânlarının geliştirilmesiyle karıştırılabildiğini gösteriyor olabilir. Dolayısıyla tüm anlatılanlardan hareketle, eğitim sektörü bünyesinde 2003 Sözleşmesi’yle bağlantılı yeni bir koruma anlayışı geliştirme çabalarının en azından periyodik raporlarda “yerini tam bulamadığı, olgunlaşamadığı” ifade edilebilir.

Bu bölümde gözlemlenen yaklaşım; bütünleşik korumaya katkı sağlanmadığını, somut ve somut olmayan miras arasındaki hiyerarşi algısının kırılmasına katkı sunulmadığını ve bazen de aslında kurulan hiyerarşiyle çelişkili olsa da mekânın “dekor” olarak edilgen biçimde algılanabildiğini düşündürür. Bunun da grup ve toplulukların doğal alan ve bellekle bağlantılı mekânlarla sağlıklı ilişki kurmalarına yardımcı olmadığı öngörülebilir. Neticede, iki miras alanının birlikte korunmasına yönelik tüm dikkat ve çalışmaların aktarım süreçlerine beklendik şekilde yansiyabilmesi, raporlarda bu başlık altında verilen ve henüz tamamlanamamış entegrasyonun uygun şekilde kurulmasıyla doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla, somut kültür varlıklarına yönelik üstün dikkatin ve azami özenin somut olmayan kültürel miras için de söz konusu olabilmesi bu çerçevedeki eğitime daha fazla imkân tanınmasıyla mümkün olabilir.

KAYNAKLAR

- Bouechevaki, Mounir. “The Interdependency of the Tangible and Intangible Cultural Heritage”. 14th ICOMOS General Assembly and International Symposium: “Place, Memory, Meaning: Preserving Intangible Values in Monuments and Sites”. 27-31 Ekim 2003, Zimbabve.
- Boylan, Patrick J. “The Intangible Heritage: A

- Challenge and an Opportunity for Museums and Museum Professional Training". *International Journal of Intangible Heritage* 1 (2006): 54-65.
- Craith, Mairead Nic ve Ulrich Kockel. "(Re-)Building Heritage: Integrating Tangible and Intangible". *A Companion to Heritage Studies* (2016): 426-442.
- Kasapoğlu Akyol, Pınar. "Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) ve Eğitim: Halk Kültürü Dersi Örneği". Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2015.
- Kutlu, M. Muhtar. "SOKÜM ve Örgün Eğitim: Halk Kültürü Dersi Deneyimi". *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği Türkiye Deneyimi*, Ankara: Grafiker Yayınları (2013): 47-50.
- Logan, William ve Gamini Wijesuriya. "The New Heritage Studies and Education, Training, and Capacity Building". *A Companion to Heritage Studies* (2016): 557-573.
- Oğuz, M. Öcal. *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?* (3. Baskı). Ankara: Geleneksel Yayınları, 2018.
- Zipsane, Henrik. "Heritage Learning: A Question of Here and Now". *On The Future of Open Air Museums* (2008): 132-144.
- _____. "Instrumentalism in Heritage Learning". *Museum International* (2011): 130-139.
- https://ich.unesco.org/doc/src/ICH-Operational_Directives-7.GA-PDF-EN.pdf (Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nin İcrasına Yönelik Uygulama Yönergesi – 2018 versiyonu)
- https://ich.unesco.org/doc/src/2003_Convention_Basic_Texts-2016_version-EN.pdf (Basic Texts - Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nin Temel Metinleri, 2016 versiyonu)
- <https://ich.unesco.org/en/6com> (Erişim tarihi: 11.10.2018 – 6. Hükümetler Arası Komite Toplantısı, Mauritius'un Periyodik Raporu, 22-29 Kasım 2011, Endonezya – Belge Kodu: 00612)
- <https://ich.unesco.org/en/7com> (Erişim tarihi: 11.10.2018 – 7. Hükümetler Arası Komite Toplantısı, Letonya'nın Periyodik Raporu, 3-7 Aralık 2012, Fransa – Belge Kodu: 00778)
- <https://ich.unesco.org/en/7com> (Erişim tarihi: 11.10.2018 – 7. Hükümetler Arası Komite Toplantısı, Kore Cumhuriyeti'nin Periyodik Raporu, 3-7 Aralık 2012, Fransa – Belge Kodu: 00781)
- <https://ich.unesco.org/en/7com> (Erişim tarihi: 11.10.2018 – 7. Hükümetler Arası Komite Toplantısı, Seyşeller'in Periyodik Raporu, 3-7 Aralık 2012, Fransa – Belge Kodu: 00782)
- <https://ich.unesco.org/en/7com> (Erişim tarihi: 11.10.2018 – 7. Hükümetler Arası Komite Toplantısı, Suriye'nin Periyodik Raporu, 3-7 Aralık 2012, Fransa – Belge Kodu: 00783)
- <https://ich.unesco.org/en/8com> (Erişim tarihi: 11.10.2018 – 8. Hükümetler Arası Komite Toplantısı, Fildişi Sahilleri'nin Periyodik Raporu, 2-7 Aralık 2013, Azerbaycan – Belge Kodu: 00825)
- <https://ich.unesco.org/en/8com> (Erişim tarihi: 04.10.2018 – 8. Hükümetler Arası Komite Toplantısı, Türkiye'nin Periyodik Raporu, 2-7 Aralık 2013, Azerbaycan – Belge Kodu: 00815)
- <https://ich.unesco.org/en/10com> (Erişim tarihi: 25.11.2018 – 10. Hükümetler Arası Komite Toplantısı, Slovenya'nın Periyodik Raporu, 30 Kasım-4 Aralık 2015, Namibya – Belge Kodu: 1045)
- <https://ich.unesco.org/en/12com> (Erişim tarihi: 16.10.2018 - 12. Hükümetler Arası Komite Toplantısı Karar Metni. 4-9 Aralık 2017, Kore Cumhuriyeti – Belge Kodu: ITH/17/12.COM/Decisions).
- _____. (Erişim tarihi: 16.10.2018 - 12. Hükümetler Arası Komite Toplantısı, Sözleşme'nin Genel Sonuçlarına Dair Çerçeve Oluşturulmasına Yönelik Taslak, 4-9 Aralık 2017, Kore Cumhuriyeti – Belge Kodu: ITH/17/12.COM/9).
- _____. (Erişim tarihi: 16.10.2018 - 12. Hükümetler Arası Komite Toplantısı, Hükümetler Arası Çalışma Grubu Toplantısının Rapor Özeti, 4-9 Aralık 2017, Kore Cumhuriyeti – Belge Kodu: ITH/17/12.COM/INF.9).
- <http://www.unesco.org.tr/Pages/181/177> (Erişim tarihi: 15.10.2018 – Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi)